

TÜRK DİLLERİ AİLESİ

Prof. Dr. Talat TEKİN

Çuvaşça, Yakutça, Tuvaca, Hakasça, Altayca, Kırgızca, Kazakça vb. gibi Türkçe Türkçeye Türkçe sivil akraba ya da karışık olarak uzak gence işteki bir aile, Aile Türk Dilini tür iş bulma işleri uya, gillik, Türk illeri İlg. Turkic la guags, Al. Türkçesi Sırac, Rus. Tyurkskiy yazık, vb. aivrilir. Türk ilbili vrilir v o r ilbili

uygula a olu t l r gor Turk ill rj i ço u i ç i y rj u y u o a u a
b j z Hac tt Ü jv rsjt s j c b j s iş v bu ill r Turk yazı ill rj
a ıyla rogra a g j r i ş t j r. A cak, Turk ill rj a i b j z , ya o ru v uygu
bulu a i i ya a sakı calı sayıl i i ç i , g ll j k l , kabul j l k t
kulla ıl a akta ır. Turk D j l Kuru u yayı ları a, o c l r j Turk l ç l r j a i
b j s iş k 2 , so ralar ı bu a ya ı a Turk ill rj y i i y r
v r j l i i g o n l k t j r. A kara Ü jv rsjt s j Turk ill rj i ot b r j l ç
aya u r k ill rj y i i kaçı ır. İ sta bul Ü jv rsjt s j s , a a aşır ı
b j r tutu la, l ç y i i j yal ız Ç uvaş ça v Yakut ça g j b i o b u r l r j çok
farklı j k j Turk ill rj i ç i kulla akta, bu ill r ışı ak j b u t u Turk ill rj i
l ç i alt ı a b j r ko u ş a t u n u var ı ty of s c say ı i ş j v soz u j l
a la ır akta ır. Bu uru a, Turk ill rj i a la ır a au ç ayrı g o n ş l karşı
karş ı y a y ız k t j r

u ya u u u u ş l i j l , a c t t Ü i t i i i t i

2 . A kara Ü jv rsjt s j i g o n ş u l ç ,

. İ sta bul Ü jv rsjt s j i g o n ş u Ç uvaş ça j l Yakut ça l ç , ob u r l r j ş j v .

Acaba buu ç ayrı g o n ş t a g j s i o ru ur v j l b j l j i v r j l r j j l ba aşır Turk
g i ll j k l savu ul u u g j b i , t k b j r j l l ç l r j , att a ş j v l r j i j i f . Baş ka b j r
y j ş l , bu g u , baş lı baş ı a b j r j l a j l s j oluştura b j r çok Turk ill rj i , yoksa
b j r çok l ç v ş j v l r j ola t k b j r Turk ill rj i var ı f . Bu yaz ı a, Turk
j l b j l j i v r j l r j i ışı i a v o r j l b j l j i kulla ıla olu t l r j
uygulayarak, bu sorula ya ıtla aya v ko uyu ay ı lat aya çalış aca ız.

O c ş u u b l j r t l j k j İ sta bul Ü jv rsjt s j c ısrarla kulla ıla ş j v soz u j l ya
a ko u ş a t u r l r j i a la ır a a v j l s ı i f l a ır aları a y r j ol aya ya lış
b j r y i j r. D j l b j l j i , b j l j i i g j b i , ş u ko u ş a t u r l r j i ta ır i yol k t t k b j r
k j ş i i ko u ş a alış ka lıkları i t u u / b j r y j yal k t j , a ız b , z ,
i yol k t l r to la i / Al . u art, Rus. govor , l ç ya a j yal k t i b j r b j r j
b z r a ız lar to la ı , j l b j r b j r j b z r j yal k t l r to la ı . Ku c u k t
h u y u o ru ya ıl iş bu sırala a a ş j v i y r j ola az. Ç u k u ş j v soz u
t f ç z l ç ya a j yal k t a la ı a j l , soyl y j ş t laffuz ya a
ko u ş a tarz ı a la ı a kulla ılır Turk ç y j A r j ka ş j v s j y l ko u ş ak,
Kara j z ş j v s j , Ru ş j v s j , vb. g j b i . Bu or kl r a la ş ıl ı i g j b i , ş j v b j r
j l j yal ız ca farklı soyl iş i i b l j r l y b j r y i j r. Ş v y i ş oyl
ta ı layab ıl j r j z Ş v , b j r j l j b j r bolg alk ı a, yaba c ı b j r ulusa ya a t j c
gruba oz g u soyl iş b i ç i i j r. Ş v , bu a la ıyla, a cak ra sız ca as ı llı aks a
soz u karş ılı ı v o u a la aş ı ır. Bu a la ak j b j r soz u j l ya a ko u ş a
t u r l r j i a la ır a a v j l s ı i f l a ır aları a kulla ıla ayaca ı a ç ıktır.

Şv yî i i il sı ifla ır aları akı y rsızlı i i v ya lışlı i i boyl c
o a ç ya a ya t y i j , ill rî i iyal kt sayılı
sayıla layaca ı sorusu a g ç bîlîrîz. H i b lîrt lî kî il il iyal kt arası akı
ayrı ı sa ta ası ilbîlî i i çozul sı ol ukça gı ç soru ları a bîrî jr. Bu
îkî yî ot b rî o ka ar çok v ç şîtlî a la lar a kulla ıl ıştır kî bu ları
g rç k a la ları v araları akı ayrı uz rî g l bîr a laş aya var ak
ola aksız gîbî jr. Bu u la bîrlîkt , b lîrlî bîr il ya a il aîl sî goz o u
tutulursa, îkî ko uş a t u n a gîsî i il, a gîsî i iyal kt ol u u
o u ça i i ç i i o aya o a i i

Dîl bîlî i bîr ko uş a t u n u il i yoksa iyal kt i ol u u u sa ta ak
içî kulla ıla bîrîçîk îllîk lî guîştîç olu t karşılıklı a laşılabilîrlîk utual
i t llîgîbîlîty olu t u r. Bu olu t, sıra a bîr kî s i ill îlgîlî ş uyalı
yargısı a aya ır Ay ı ilî ko uş a i sa lar bîrbîrl rî i a layabilîrl r, ya a t rs
olarak, bîrbîrl rî i a la aya i sa lar ayrı ill r ko uşuyorlar ktîr.
Rastg l s çîl iş v karşı karşıya g tîrl iş r îkîsî t o o u a
kîşî u ş u lî . Bu ları r bîrî i yal ızca t k bîrî yol ktî var ktîr. E r i
bu îkî kîşî gı lî k ko ular a i ç gı ç lî k ç k a laşabilîyorlarsa bu ları
i yol ktl rî i karşılıklı a laşılabilîr ol u u yargısı a varırız. T rsî , r bu îkî
kîşî bîrbîrl rî i i ç a la ıyor îs l r bu ları i yol ktl rî arası a karşılıklı
a laşılabilîrlîk yoktur rîz. Bîrî çî uru a îkî kîşî ay ı ilî ya a iyal ktî
ko uş akta ırlar îkî çî uru a îs bu îkî kîşî îkî ayrı ilî ko uşuyq a
t i

Do al olarak, ko uş u a laş ak içî karşı karşıya g l ya a g tîrl îkî kîşî i
i yol ktl rî r za a boyl k sî bîr so uç v r z. Bu îkî kîşî bîrbîrl rî i arasında,
ş uya a bu r c bîr gı ç lî kl a lıyor olabilîrl r. O za a ya ı lacak iş bu îkî
kîşî i i yol ktl rî arası akı karşılıklı a laşılabilîrlîk ora ı ı sa ta aktır. Bu
ora ş oyl sa ta ır Karşı karşıya g tîrl îkî ayrı ilî ya a iyal kt t sîlcîsî
a a o c kay il iş u l l r i l tîlîr v kl r a layabil îkl rî
c u a s o ra i kl rî a layabil îkl rî u l l rî ayrı ayrı ş u z sî sa ta ır.
Da a so ra a bu ları ortala ası alı arak îkî ilî ya a iyal kt arası akı
karşılıklı a laşılabilîrlîk ora ı bulu ur. A rîkâlî îlcîl r, A rîka y rlîl rî i il
v iyal ktl rî i sa ta a a bu yo t i kulla işlar v başarılı so uçlar
al işlar ır. Or i , Orta Algo uja iyal kt t sîlcîl rî arası a ya ıla bîr
y K ç a oo a a u - o lar arası akı karşılıklı a laşılabilîrlîk ora ı
, S a l rîl Kîçka oolar arası akı , S a l rîl Sauk- o a
arası akı îs 2 olarak sa ta ıştır. Bu so uçlar, bu ko uş a t ırl rî i bîl
rk sî b kl tîl rî i o rula ıştır. Nî t kî , K ç a oo a u - o t i i
bîrbîrlî yakî iyal ktl rî sayılır S a îs ayrı v ba l sîz bîr Orta i i
A o u a o a a u i t i

Ay ı yo t i Türk îll rî aîl sî i il v iyal ktl rî arası akı karşılıklı
a laşılabilîrlîk ora ı ı sa ta ak içî kulla abîlîrîz. A cak, Çuvaşça, Yakutça,

Tuvaca, Hakasça, Altayca vb. gibi illerle tuncililerle ilgili olarak uşurları 1
Türkçeye bulmak olanaksız oldu u a sozlu vjkiyalı bir yaya abıl c k
uru a iliz. Biz, bugun için yaya abıl c iliz yaya cak yazılı v t k
yalı, başka bir yışl, olur Türk illeri Türkçeyi, bir y olacaktır.
Ayrıca, bu yazı ı oylu u u artır a ak için, bu t k yalı yi, r Türk il ya
a iyalkti s çil iş o ar ul ljk or kl rl yaca ız. D yi iz
Türkçeyi v olur Türk illeri çok farklı ola Çuvaşça v Yakutça il
başlıyoruz.

I. Çuvaşça- t f ç y i

M ir k s şkula kayris = O r cjl r okula gjttjl r.

2 . K1 k sit l s j ç vırtat = K jta , asa ı u stu uruyor.

M il layı is tıvat = O jyi iş y ar.

. Y1 ıka vallı kira taş iltı = Kız kar ş i için kurşu kal al- ı .

. İ a st a asaçı r koll gj suyları = O u uvar gaz t s j j yazı kurulu a
ç j s

. a a ır uyu a ot usk açıs = Ba a bir ayılı z i s j s

. ı akatı sav a vıratı = N k rs o u b j ç rs j .

8. K1 k vula j usıllı = K jta oku ak fay alı ır .

. Tabak turt j s j y lı t ssı = Tü tu için zararlı ol u u u soylu yorlar.

. Çul şıvra utat, ı şı t s vıl şıvra yıvır = Taş su a batar, çı ku arf.
için rs o, su a a ır ır .

Yukarı akı Çuvaşça ul l l r j Türk il b l j i o r i i gor iş, Çuvaşça
o r iş bir Türku a laya ayaca ı açıktır. Türkçeyi bir Çuvaş ı a
bu ul l l r j Türkçeyi karşılıkları ı a laya ayaca ı ı k s j l jkl j l r j s ı r b l j r j z. O
al , Çuvaşça il Türkçeyi arası akı karşılıklı a laşılabilirlik ora ı sıfır ır v
bu lar j k j ayrı il j r j y c j z G r ç k bu ur. Çuvaşlarla a laş ak jst y bir
Türk Çuvaşçayı, yaba cı bir il o r j r g j b j , çalışı o r k zoru a ır. Ay ı
ş k j l , Türkl rl a laş ak jst y bir Çuvaş a, çalışı Türkçeyi o r j k ç ,
bu jst j j g r ç kl ş t j r z. Şı var k j Çuvaşça il Türkçeyi akraba jll r
ol ukları a b j ç j l j k or ological v soz j z j l j k sy tact j c ya ı l arı
ay ı ır. Bu bakı a , bir Türk Çuvaşçayı, bir Çuvaş a Türkçeyi, akraba
ol aya bir il o r k için sarf c kl r j s ı r a a kısa bir s ı r için ,
başka bir yışl , a a kolay v çabuk o r b l j r.

Bura a, Çuvaşça jl Türkç kî ktaş cog at sozl rj rjkj jlj soz a arcı i i o r kolaylık sa layaca i u şı c s j akla g l bjljr. H b lirt lj k j bu k az bjrkaç soz jçj o ru ur. Or j Çuv. ır = Tü . bjr, Çuv. a a = Tü . ba a, vb. gjbj. Çuvaşça ı atası ola A a Çuvaşça ya a A a Bulgarca, A a Türkç o ka ar skj bjr tarj t ayrıl iş v bu sozl r o ka ar farklılaş ıştır kj Türk jlbjlj j o r j j gor iş bjr Türk ya a Çuvaş bu ktaş sozl rj ayırt z. İşt bjrkaç or k Çuv. ır = Tü . kız, Çuv. tı a = u tuz, Çuv. ır = Tü . buz, Çuv. çul = Tü . taş, Çuv. jlt- = Tü . jşjt-, u b ş, Çuv. us = Tü . baş, Çuv. ura = Tü . ayak, Çuv. ur- = u o y-, u i u = u yo , u u - = u ya -, u u = u aç, u u_ = u a_ , u a_ - = u _-, u yu = u a , u yu_ = u a_ , u yu - = u a -, bjrbrl rj bu u lj farklı ktaş sozl rj , oz l olarak o r jl jkç j j ta i a ayaca i v ayırt jl y c j açiktir.

Bu a o c yayı la a bjr yazı a Türkç jl Çuvaşça, Yakutça vb. arası akj fark az İ gjljzc jl Al a ca arası akj fark ka ar ır, atta o a a a bu yu ktu r jşjtj . Bu u şı c j, y rj g l jşk , bura a or kl rl ka itla ak jst rj . İ gjljzc jl Al a ca akj ktaş sozl r, g rç kt , a a yakı ır. İşt bjrkaç or k İ g. aug t r ó tır = Al . Toc t r b tlr kız , İ g. jç ays = Al . Ejs ays buz , İ g. sto sto = Al . St j ştay taş , İ g. ar ır = Al . or oó rı jşjt k , İ g. foot fut = A uş [f u] ayak , İ g. gjv gjv = Al . g b g' bı v r k , İ g. s v s vı = Al . s j b zı bı , İ g. bloo bla = Al . But ka , İ g. fjv fayv = Al . fı f , İ g. s a sı jz = Al . S z gol , vb. gjbj. İ gjljzc A a ca ktaş sozl rj bu çok a a yakı b z rjkl rj ra , jçbjr Hj tA u a jlejsj Al a ca i İ gjljzc j bjr jyal ktj ol u u u, ya a bu u t rsj j, kabul t z, z. Ay ı ş kjl , jçbjr g rç k Türk jlbjlj cjsj Çuvaşçayı ç ya a aşka bjr Türk jlj j jyal ktj saya az. Tü tırkçı jlj l rj bjlj y j rj yoktur v ol a alı ır.

sayı ları a gor . . kjšj tarafı a ko uşula Çuvaşça i jkj jyal ktj var ır A atrj Aşa i v V jryal Yukarı jyal ktl rj. Yazı jlj Aşa i jyal ktu z rj kurul uştur. Yukarı jyal kt yazı jlj şı farklarla ayrılır İlk c u y rj o bulu ası or var yazı jlj ur , orı - yaşa ak yazı jlj urı - = Tü . barı - , vb.2 Ü lı uyu u u a a yaygı ol ası yal- a koyl r yazı jlj yal-s , çol ak taş gjbj yazı jlj çul k , vb., II o u f a a a u f ç a- t f ç y j

. Olorbutta aru l l bjt or uk = Çalış ak otur akta arf. otur akta çalış ak a a jyj j r .

2 . j ubayı sa a oskuolatı ar bar = B j a ab yj Yakut okulu a ır.

. B jgj at i barıa it = Bz at a b j j gj c jz.

. Hay a oloro uŕ = Nasılsı ızŕ arf. Nasıl yaşıyorsu uzŕ

. E olus tu rg ğk sa ara ı = S çok ızlı ko uşuyorsu .

. ğ sa alı kıratık oy uu bu = B Yakutça yı bĵraz a ları .

. B ğĵ sarsıar a r turabıt = Bz saba l yĵ rk kalkarız.

8. İtĵ o o tu ıtır = O çocuk g c l rĵ a lar.

. ğ sıttık ata uo a oluo a a a = Ba a yastık kılıfı ĵl galoş g r k.

. Bu so sı olus kılğas = Bu c k t ĵ y l rĵ çok kısa.

Yukarı akĵ Yakutça a l l r v Tırkç karşılıkları açıkça gost r k-t Yakutça ĵl Tırkç arası a a karşılıklı a laşılabilĵrlĵk yoktur. Bu, at vb. gĵbĵ kĵ ĵ sozl rĵ Yakutça ĵl Tırkç ortak ol ası ı karşılıklı a laşabil y y t y c ĵ açıktır. Olor- otu, - , or uk artık , bar var , bĵ ğĵ bĵz , sıttık yastık vb. gĵbĵ ktaş sozl rĵ Yakutçaları o ĵl farklı ır kĵ bu ları k stĵr bĵl k ola aksız ır. O al Yakutça a bĵrl ç ya a ĵyal kt ĵl, akraba fakat ayrı v ba ı sız bĵr ĵl ĵr.

Bazı Tırk ĵlĵ bĵlgĵ l rĵ, or ĵ N t v Arat, A a Tırkç kĵ sozbaşı y fo ĵ ĵ Yakutça a sy Çuvaşça a a o a aksıl alatal s fo ĵ o u ştu u bakarak, bu ĵkĵ ĵl arası a bĵr yakı lık ol u u u savu uşlar ır. A cak, bu ka arcık bĵr b z rlĵ ĵ Yakutça ĵl Çuvaşça arası a bĵr a laşılabilĵrlĵk sa laya ayaca ı açıktır. A a Tırkç y fo ĵ ĵl başlaya sozl r, Yakutça ĵl Çuvaşça akĵ başka o ĵl s slĵk ĵş l r so ucu, bĵrbĵrl rĵ çok farklı bĵr uru a g l ĵşl r ĵr. Or ĵ Çuv. sul = Yak. suol yol , Çuv. suk = Yak. suo yo , u u, = a a a a yaZ , u çç1 = a tt 7 , Yakutça ĵl Çuvaşça ı bĵrbĵrlĵ ka ar farklı ol u ĵu u bĵrkaç a l karşılaştı r ası ĵl a a ĵyĵ a layabilĵrĵz

Çuv. ı l urı atıŕ = Yak. Hay a oloro uŕ Nasılsı ızŕ

Çuv. a ı us ıralat = Yak. Ba ı ıalcar Başı a rıyor

Çuv. İsta urı atıŕ = Yak. Ha a oloro uŕ N r oturuyorsu- u Z

u ı u t u, ı atı = Yak. ĵ bu cĵ olorobu B bu v otu, u yo, u

Çuv. Esĵr ku sı a ıl tır-ŕ = Yak. E ğĵ bu kĵ ĵ ĵ bĵl ĵt uoŕ Sĵz bu a a ı ta ır ı sı ızŕ

Çuv. E ı ku sı a layı ıl tı = Yak. ı bu kî ı ju ı g y jk bıl bî B bu a a ı jyj ta ırı .

Yukarı akı ı l l r açıkça gon l c ju z r , Yakutça jl Çuvaşça arası a a karşılıklı a laşılabilirljk yoktur.

Yakutça, sayı ları a gor 2 . kışi tarafi a ko uşulur v u ç iyal ktî var ır Na -Al a iyal ktî atı ka ı , s rı 2 Ka a - V yu y ya t otu , ıuu , o a ya t au , uu Yakutısta ı a uzakta, Tay ır a ko uşula Dolga iyal ktî, gon l u u gjbî, a a arkajk oz lljkl r gost rı v Tu guzca sozl rı olu ur. Yakut yazı jlî V jlyuy iyal ktî u z rî kurul uştur. Tü rk Djlî, jl XXXX / II, Sayı 8, art 8 II

Bu yazı jzjsî j bîrî cî bolı u Çuvaşça v Yakutçayı Tü rkç jl karşılaştırarak bu akraba jll rî Tü rkç v bîrbîrl rî lî farklı ol ukları ı b lirt iş z u ou u uf ç y jo uf uf j iyal ktl rjyl karşılaştıraca lız.

III u aca- uf ç y j

ıı ay aı aı ç uı ? = zı ı y jı yı u u zı

2 ıı ay aı aı ç uı ay- ır sıl r, ı ar bar = Sı z r y gjt- jı y ı rsa ız b oraya gj c j .

. Çaşkı u a ku u ka ı şkaş ça tur = Ya ur bar akta bo- şa ırcas a arf. kova a oku lu yor uş gjbî ya ıyor.

. Ulu u çılı bolur bolza l r bıs = Pazar gı u arf. lu - y u u ava sıcak olursa kayıkla g z c jz.

-bıl ka ı çoru şı avastır , ıı rg a ılı ozulba = S j l bîrljkt gj , ıı ku işi bjt j.

. Ku z r bolzu ca çu alar = İst rs , a latırı .

. Ol u ayı bıs uu çu alaşka bıs = o u akkı a bız u ko- uş uştuk.

8. avottu zı şa a-la j k bolgaş a ilçı ar ça a b rg = abıjka ı u u u çokta ottı v işçıl r vl rı o u l r .

O o a o -la arı turga bolza- a, k oor i k e çora = O, g l i k l s ık s ık astala ı yor i jys , i y i b j r o r c i i i .

. Bu l y ayı k u z r ulus çok = Bu t u u ya a savař ist - y ç i s i u u y o t u ,

Yukarı ak i Tuvaca u l l r l bu ları T u r k e karşılıkları a a çıkça g o n l c i u z r Tuvaca i l T u r k e arası a a karşılıklı a laşılab i l i r l i k o r a ı s ı f ır . Bazı u l l r g ç ulus, k i i k i s i , b j s b j z , u u u v b . g j b j s s ç v a l a c a ay ı ya a b j r b j r i yakı b j r - i k i sozu T u v a l a r l a T u r k l r i a l a ř a l a r ı ı sa laya ayaca ı a ç ı k t ır .

u a a c a o y t o r a yazı i l i olab i l i ř T u r k i y a l k t i i r . sayı i i a g o r . k i s i t a r a f ı a k o u ř u l a T u v a c a ı o r t i y a l k t i v a r ır O r t a , B a t ı , K u z y - B a t ı v G u y B a t ı i y a l k t i r i . Yazı i l i O r t a i y a l k t u z r i k u r u l u ř t u r . - k i s i t a r a f ı a k o u ř u l a v b a z ı S o v y t T u r k o l o g l a r ı c a T o f a l a r s k i y Y a z ık T o f a i l i i y a l a ır ı l a T o f a c a a u a y a t i y i

. Ç ılı k u o l a r t ı , ı s i y i k t o a ı a l g a b ı s = H a v a ılık a r f . ılık g u o l u r y i , z a f f y i i i

2 . S i ç ı a r ç a z ı a f = S g j c k i s i ?

. K u s ı a a r , ı s i s k i l o t r i r t a r g a b ı s = G u ř o u - u a a r f . g u ř ç ı k t ık t a b r i , b j z b ř k i l o t r y o l a l ı ř ız .

. H a c a t o ı s t ı t o s s a , ı s s ı ı t j r g a k i l r b ı s = i ř b i t t i j z a a a r f . z a a i ř i b i t i r s , b j z t l k i g l c i z .

. O l a a k o ç a ř ı i i t s a l g a = O b a a ç o k i y i l i k a r f . i y i ř y t i ř t i r .

. S ı r g a r k i l r g i ı a ç o ıl = S i z g l k i ç i v a k t i y o k .

7 i s i a a r ı t a a l g a = B g r k l i k i t a l a r ı l t t i .

8 . A ı u g ı a ç a t o l j r g a y a s t ı = O u i ç i a r a o k y a z ık o l u r .

. O l ř k o l a ı a a t o s a = O , o k u l u u z b i t i r i .

. i s ır r z r t a a k i l r b ı , k = B s i z y a r ı g l i r i , b l k i .

B u H a k a s ç a u l l r i i ç b j r j s i i b j z T u r k l r e a l a ř ı l a ı y a c a ı a ç ı k t ır . B ır H a k a s ı a b u u l l r i T u r k e karşılıkları a l a y a ı y a c a ı ı k s i l i k l

soyl y biliriz. O al Hakasça il Türkçe arası akı karşılıklı a laşılabilirlık ora ı a sıfır ır v Hakasça a bjr iyal kt il, akraba fakat ayrı v ba ı sız bjr il jr. Bazı Türk ilj bilgi l rj, çok c lı sozl rj so u akı g fo i i koru uş ol ukları içj , Tuvaca il Hakasçayı bjr gruba sokarlar. Bu o ru il jr. Çu ku Tuvaca il Hakasça o t c fa a a bjrbrl rj k sj olarak ayrılır Eskj Türkç i fo i Tuvaca a koru u u al Hakasça a zy ouş u ştı r Tuv. a ak = Hak. aza ayak , Tuv. b jk = ş y , Hakasça a js s y iş iştir Tuv. şa - = a a - ov k , Tuv. sı = Hak. sı g rç k / Eskj Türkç so s s ş fo i Tuvaca a koru u u al Hakasça a s fo i ouş u ştı r Tuv. baş = Hak. as baş , Tuv. b ş = Hak. s / Eskj Türkç u l l r arası ş fo i Tuvaca a y , Hakasça a js zy iş iştir Tuv. k j j = Hak. kızı k j ş j , Tuv. jk = Hak. ızık ka ı = Tu . ş j k , c Tuvaca il Hakasça arası akı karşılıklı a laşılabilirlık ora ı bu yu k olu uş u ştı r. Ay ı a la akı bjrkaç u l bu jk j il arası akı farkı a a j y j

Tuv. Ka ı a ı ıra çor s j l f = Hak. Hay j çurta la çazaf Nasılsı ız?

u Çu ı çar algırı tur s ? = Hak. No a j j is ırçazı ? Njy oyl ba ırıyor su ?

Tuv. oor jks r = Hak. j u gr rg ı ça B o r k j y u

Tuv. Kaş arlı s j l f = Hak. Nj c çastı za f Kaç yaşı ası ız?

Tuv. B arlı = Hak. İlig çastı bı Ellj yaşı ayı

Tuv. Kırga sa attı ar v s j l r = Hak. A sa sa ala ço ılzar Yaşlı sayıl azsı ız .

Yukarı akı u l l r Hakasça ı Tuvaca a b j ç j l j k v sozl k bakı - ları a a l j farklı ol u u u açıkça gost r kt jr.

Hakasça a Sovy t vr j j so ra yazı il j ol u ştur. 2 a u z l j l k Hakas alfab s j K j r j l asıllı j j . 2 a bu alfab Lat j alfab s j il i ş t j r j l j . a so ra js Hakasça y j K j r j l alfab s j il yazıl a a başla ı. Kısa aralıklarla ya ıla bu alfab j ş j k l j k l r j Hakasça ı yazı il j olarak g l j ş s j j b j r a z g ç j k t j r j ş s bu g u Hakas il j ol u k ç a z g j b j r b j y a t y a a g l i ş t j r .

sayı 1 a gor . . . kişî tarafî a ko uşula Hakasça 1 bîrçok
iyal ktl rî var ır Sa ay, Kaç, Koybal, B ltîr, Kızıl v Sor. Yazı îlî Kaç v
Sa ay iyal ktl rî u z rî kurul uştur.

V A t ayca- t f ç y î

. Avto objl atka koro a r k y t u rg bari cat = Oto objl atta arf. ata gor
çok a a ızlı gî r.

2 . Tura 1 tîştî a caş ca çat = Dîşarı a arf. vî îşî a ya ur ya ıyor.

. g şkolgo bargalakta g ozo lozu bîçî alar k r k = Okula gî t o c
yazı 1 yaz a g r k arf. B a a okula gî t o c yazı yaz ak g r k .

. A a kuşta arar bolzo or ko o bararı = Ava gî t k iy tî is iz
b sîzî l bîrlîkt gî c î .

. Ol o çozı a ozo corto otur ı = O, rk st o c gî ttî.

. K ç îr bîs kî o o bolgo ibis = Dî akşa bîz sî a a î jk.

. Bî bîçîk a kta çıkka = Bî kîta yakı a çıktı.

8. Ol a n î ko cakşî ulus korgo = O, yaşa ı boyu ca bîrçok iyî î sa
gor u ş t u r .

. N l r î tura a kîy îrî salı ! = Eşyaları v taşıyı !

. N l r kayırçakka battı = Eşyalar sa ı a sı ı .

Bî Altayca a l l rî Tûrk îlbîlî î o r î î gor îş bîr Tûrku
a lıya ayaca ı orta a ır. Bîr Altaylı a bu a l l rî Tûrkç karşılıkları ı
a lıya az. O al Altayca îl Tûrkç arası akî a laşılabilîrlîk ora ı sıfır ya a
sıfıra çok yakı ır iy bîlîrîz.

sayı 1 a gor . . . kişî tarafî a ko uşula Altayca, Sovy t vrî î
so ra yazı îlî ol uştur. Altayca 1 bîrçok iyal ktl rî var ır. Bî lar jkî gru ta
to la abîlîr Kuz y iyal ktl rî Tuba, Ku a ı v Çalka ı 2 Gu y
iyal ktl rî Altay, T l gî t v T l ut . Yazı îlî gı y îya t , µ z , î
kurul uştur.

V I. Kırgızca- t f ç y î

. kî sayı rt tura ı = B r gı rk kalkarı .

2 . Krovatı ı cıy ay ı , a a ı = Yata ı ı to ları v yıka ırı .

. Sjl r çaşşı ar, ososu or, k l ç ktj sı bolosu ar = Sjl r g ç- i 1
lı yu y c ksı jz v g l c j sa j l r j olacaksı ız.

. Uk ayt uşak ayt a, bjl b yt u ru kılba = İşt z l r j y i- o u
ya a arf soyl bjl z l r j y ırsızlık t arf kıl a .

. Al oru, ı a oşo ukta jşt b yt = O, asta' jşt bu l çalış ıyor.

. jğjç rt kj ta aktı jç l k j = B u z arf. ş j j y
j ka valtı t j .

. Ert b rj ta ak oza a l k j = Saba ta b rj a zı a y k koy a ı .

8. A ı oşo oyu çak l bjlı u = O u boyl ol u u u b çokta b rj
jı u

. Aba irayı ozgor u = Hava arf. ava uru u jştj.

. r j b tj caykı caşıl ıra a acıra ,kubarga = Y ryu zı arf.

y rj yu zı yaz akj y şıl r gj j yjtjrj sarar ı.

Yukarı akj Kırgızca a l l rj Türk jlbjı j o r j j gor jş Türkjy lı bjr
Türku a la ası ola aksız ır. Bjrj cı a l k j b v ku gu sozl rj
a laşıl sa bjl ku sayı r gı , rt rk v tura ı kalkarı soz v soz
gru ları bjl j y c j a l a laşıl ayacaktır. İkj cı a l k j Rusça
asıllı krovat yatak, karyola sozu , bu yu k bjr olasılıkla, Türkç kj ra sızca asıllı
kravat sozu jl karıştırılacak v a l k j obu r jkj soz a laşıla ıyaca ı a
a l y o ru a la v rjl j y c ktjr. Sozu uzat ak g r ksız. Kırgızca Türkl r c
a laşıla ıyacak ka ar farklı ır. Kırgızlar a, oz l olarak çalışı o r jkç ,
Türkç yj a lıya azlar. Bu uru a, Kırgızca bjr jyal kt jl, jl jr j y bjljrız.
G ç u u

Kırgızca Türk jll rj jçj çok Altaycaya yakı ır. Bu u la bjrjkt bjrçok
s sljk, bjcj ljk v sozlu k farklarla o a ayrılır. Aşa ı akj bjrkaç a l
karşılaştır ası Kırgızca jl Altayca arası akj farkı gost r y t c ktjr sa ırız

Alt. bo oboy ca ı = Kırg. j ubaktı çok B j ç a t j y

Alt. Bu to o o lb k = Kırg. Bul jçjk a a ço g Bu ku rk o a bu yu k

Alt. N l r j tura a kjy jrj salı = Kırg. Bu yu ar ıu ygo kjrgjzj Eşyaları
v taşıyı arf. v soku

Alt. $\text{B} \ddot{u} \text{k} \text{r} \text{k} \text{k} \ddot{i} \text{ç} \ddot{i} \text{l} \text{i} \text{t} \ddot{u} \text{r} \text{k} \ddot{u} \text{i} \text{a} \text{ç} \ddot{o} \text{y} \ddot{i} \text{l} \ddot{i} \text{c} \text{a} \text{t} = \text{K} \ddot{i} \text{r} \text{g.} \text{B} \ddot{u} \text{l} \text{c} \ddot{u} \text{u} \ddot{s} \text{k} \ddot{i} \text{ç} \ddot{i} \text{l} \text{g} \text{a} \text{s} \ddot{o} \text{z} \ddot{u} \text{l} \ddot{u}$
 $\text{k} \text{t} \text{t} \text{B} \ddot{u} \ddot{i} \ddot{s} \ddot{i} \text{k} \ddot{i} \text{y} \ddot{i} \text{l} \text{s} \ddot{i} \text{r} \text{r}$

Alt. $\text{B} \ddot{a} \text{s} \text{i} \text{r} \text{a} \text{z} \ddot{i} \text{a} \text{s} \text{s} \text{a} \text{l} \text{k} \ddot{o} \text{b} \ddot{o} \text{y} \text{t} \ddot{u} \text{u} \text{l} \text{g} \text{a} = \text{K} \ddot{i} \text{r} \text{g.} \text{B} \ddot{a} \text{r} \text{i} \text{i} \text{a} \text{z} \text{s} \ddot{o} \text{k} \text{a} \text{r} \text{a} \text{c} \text{a} \text{t} \text{t} \text{a} \text{l} \text{i} \text{T} \ddot{o} \text{l} \text{a}$
 $\text{y} \ddot{u} \text{z} \text{r} \text{u} \text{b} \text{l} \text{a} \text{r} \text{c} \text{a} \text{i} \text{l} \text{i}$

Alt. $\text{s} \text{l} \text{r} \text{g} \text{k} \ddot{i} \text{r} \text{r} \text{g} \text{o} \text{y} \ddot{u} \text{c} \ddot{o} \text{k} = \text{K} \ddot{i} \text{r} \text{g.} \text{S} \ddot{i} \text{l} \text{r} \ddot{i} \text{k} \ddot{i} \text{k} \ddot{i} \text{t} \ddot{u} \text{g} \ddot{u} \text{b} \text{a} \text{k} \text{i} \text{ç} \ddot{o} \text{k}$
 $\text{Z} \ddot{i} \text{i} \text{f} \ddot{i} \text{ç} \ddot{i} \text{i} \text{a} \text{t} \ddot{i} \text{y} \ddot{o}$

Alt. $\text{K} \text{a} \text{i} \text{y} \text{c} \text{u} \text{r} \text{t} \text{a} \text{t} \text{u} \text{r} \text{a} \text{r} \ddot{i} \text{g} \text{a} \text{f} = \text{K} \ddot{i} \text{r} \text{g.} \text{K} \text{a} \text{i} \text{y} \text{t} \text{u} \text{r} \text{a} \text{s} \ddot{i} \text{a} \text{f} \text{N} \text{a} \text{s} \ddot{i} \text{l} \text{s} \ddot{i} \text{z}$

Kırgızlar çok sıkı bir Türk alkıdır. Bu u la birlikt Kırgızca ilk k z Sovy t
vrj i so ra yazı jli ol uştur. Kırgızca 2 jl 2 yılları arası a Ara
alfab sji, 2 8 jl yılları arası a a Latı alfab sji jl yazıl ıştır. ta
b rj Kjrjl alfab sji jl yazıl akta ır.

Kırgızca, sayı ı a gor , . 2 . kışi tarafi a ko uşulur. Üç iyal ktj
var ır Kuz yG u y- Batı vG u y-Do u iyal ktl rj. Kırgız yazı jli Kuz y
iyal ktju z rj kurul uştur.

V II Oz ç - t ç y j

. U k lga a jki oga barar jk = O g l iş olsay ı sji aya gj r jk.

2 . İşlaga a kora a alış ya şj = Dı l k çalış akta a a iyj jr.

. Şı g ra a lar a to a / s i j j ay ayat s i s i j j a a a ayat s i j a a a i
t a ç a yat s = a a a a a l o u / s i j j ç f i i i u s , s i i i y s i
tır ikla t izlyör, başkaları a ç a a ç a alıyor lar i i .

. Y r kuya ş ata fı a ayla a j = Dı ya gı ş j tra fi a o r.

. / l j a katla ga lar stol a turışa yatjb j = O c y k y iş ola lar
asa a kalkıyorlar ı.

6 a s o ç a z ? = a a ç s i i z a f ç s i i z ?

. İkkj ta a jt u çburçak t ya lju çburçak b aytjla j = İkj k a şjt
u çg şk aru çg a ı v rjljr.

U a s -biri bıla ga jrş ay j = O lar birbiri rj jl ko uş uyurlar.

. Aka j balalarıga a karay a = A ab yj j çocukları a a b
bakıyoru .

. / ası jı yu uşlarıga karaşa başla jı = Ablası a yar ı t başla ı arf.
Ablası ı jşl rj bak a a başla ı .

Ozb kç jı Türkç arası akj karşılıklı a laşılabilirlik ora ı sıfır jıls bjl o a
yakı r c u şı ktı r. Pa jros ç kasız jı gıbj çok kısa bjr aı l bjl a la ı
ıı y j oz o aı l jı a laşıl ası a g l olur.

sayı ı a gor . . kışj tarafi a ko uşula Ozb kç Ça atayca ı bjr
va ı sayılabiljr. Ozb kç 2 y ka ar Ara alfab sıyl , 2 jı 8 yılları
arası a a Latj alfab sıyl yazıl ıştır. 8 yılı a jı y k jı a fa
jı yazıl akta ır.

Ozb kç jı birçok jyal ktl rj var ır. Bu laru ç gru ta to la abljır Kı çak
jyal ktl rj2 O uz jyal ktl rj, Karluk-Çj jı-Uygur jyal ktl rj. Kı çak v
O uz jyal ktl rj 8u lı şst jı v u lı uyu u kuru u u al , Ozb k yazı
jıj u lı var ır v u lı uyu u bozul uştur.

V III Uy u ca- t ç y j

. A attj k jga karjga a bı gı ko rak jşl j uk = H r za a k j gor bugı a a
çok çalıştık.

2 U j a a j a a u a za j a a a u? = O a bakarak bu a a ucuz jı j f

. Pul jı oçta arkj j k a attj = Parayı osta aracılı ı jı yolla ı .

. a ar yakşa ba ku jı t atrga barj jı a a = B r azar gı u t jatroya
j j

A jı a ot ç çj şjrga kara u tul jı = E r a at ş saçarak arsla a o ru
sal ır ı.

. Çjvj lar yoruk jı ra jı arala u j = S j kl r jşı ı v r g j fark r j f

. Bz jı t jı u gı u şj jz k rak = Bz jı a a o r jz g r k.

8. Bu ko u a azalj rj ol osul alj jz a c j j y jşlavatj ur = Bu ko u u
u y j o t u a a ç jı ca a-başla çalışıyorlar.

U ç u t a a a a u ç u at a o z a = O jı jı jı jı
gıt k jçj yavaşça jı rj kalktı.

. S jz b jla oşlaşkj jı kal jı = S jz jı l v alaş a a g l jı .

İşt , Y jı Uygurca aı l v Türkç karşılıkları! Bu aı l l r b jz Türk l rj
kolayca ayırt bjl c jı a at a t , bı gı bugı , bu, a b , ar r ,

k rak g r k vb. gibi Türkçe karşılıkları a çok yakı bazı sozl r var. A cak, a a o c b lırttı i gibi, bir u l bir ya a aç z u o c u ta v o ru olarak a laşıl ası a y t z. u l k i u u sozl r i v u i orf l r i b i l i s i g r k i r. Bu a oz l olarak çalışı o r kl olur. O al , Y i Uygurca a bir iyal kt il, il ir iy bilimiz.

Uy u, ca a u u, y t -kja g yal t i l SS B i Kazak, Kırgız, Ozb k / Türk u urly t l i ko uşulur. Ç i k i Uygurları sayısı . . ka ar ır. SS B i s , sayı ları a gor , . Uygur var ır.

Uy u, ca a, Oz ç , Ç a atay yazı i l i va ı sayılır. Ç i k i Uygurlar so za a lara ka ar u z l t i l iş Ara alfab s i i kulla ıyorlar ı. a to a a -kja g Uygur Bolg s i İ k i c i D i l b i l i c i l r Ko gr s i Uygurca i ç i Lat i asıllı y i bir alfab kabul il iş t i r. Ç Uy u, a u u u y i alfab il yaz akta ırlar. SS B k i Uygurlar i s a i i ya ka ar Lat i alfab s i i kulla ı ş lar, a bu alfab y i K i r i l alfab s i i l iş t i r iş l r i r.

Uygurca ı k çok iyal ktl r i var ır. Bu laru ç u t ato a a K u z y - Batı iyal kt i ya a Orta iyal kt Bu iyal kt ş u a ızlar a oluşur i Turfa , Kuça, Aksu, Kaşgar, Yark , İ l i , Uru ç i , Ko ul, Karaşar, Korl i 2 Do u ya a o o, ya t , G u y ya a i ot a ya t i K a a ca- t f ç y i

. A a şatlı ı a yıla c i bar ı = A s v i c i a la a a başla ı.

2 . B z ı bakça a ç i ya, karlı a a kura c i lagı ku akları sa = B z i ba ç v i ş , fr ku zı u v a u u u a açla y t i ş i r.

B z ı u, a u, u, a = B z i ca u y u s i ca s i

. Atlyk uslar alga taba t = Yu n y l i , ostlar i l r i o ru!

a -yu ı a kara ı o zı o zı atly = Ya ı a yor s i bakı arak uzu a ı larla y u n yor arf. uzu uzu a ı lar atıyor .

. A ı aturlı ı i i ta ga kal ır ı = O u g i z l l i i b i ş a ş ı r t t i .

. B ay bay o ç i t i r i ş a , yarlı yarlı a bulı ş a = g i , z g i i ç i ç a l ı ş ı ç a b a l a r , y o k s u l a y o k s u l a y a r ı r .

8. Ya g ı r l a r y a g a l a s a a c i r a l ı ı g a t u y a ı = Ç o k y a u r y a a s ı a r a y r u z o y a ı .

U . t a altı saatta tora, zarya ka yasıy, salkı su bıla yu ı a = O, saba saat altı a kalkar, i astık ya ar v so uk su il yıka ır.

. Yıl a ırı a bık ku torak yortlar fay ala u ga ta şırılacak = Yıl so u a ka ar k çok yaşa a vl r i istifa y sı u aca

Yukarı akı Tatarca u l il bu ları Türkç karşılıkları a açıkça gon l c i gjbı, Tatarca il Türkç arası a k çok s slık, bıçı lık v sozlu k farklar var ır yıla a layı , cır y r , ul o , bık k , oçı içi , i i b i , yu y o , taraf , bıla il , vb./ atlıyk yu nı y lı , atlıy yu nı yor , tora kalkar , alga il rıy , bız ı bızı , vb./ çıya vış , karlı a fr ku zı u , kura çılagı a u u u , ku ak aç , çalı , u s- bu yu k , y tış k , ura ca , sokak , zı , u yu k , al o , il rı , taba ... o ru , yak ya , taraf , kara - bakı ak , atur gı z l , ta ga kal ır- ayr tt bırak ak , şaşır ak , bay z gi , yarlı yoksul , ı , ırta saba , tor- a a , za ya a at , ya a- ya ak , salkı so uk , yu ı - yıka ak , ku çok , torak yort yaşa a vl , a art a , ta şır- v r k , t v i t k , su ak , vbG on l u u gjbı, Tatarca il Türkç arası a bırçok s slık, bıçı lık v sozlu k ayrılıklar var ır. Bır il i iyal ktl rı arası a bu ka ar çok ayrılık ol az. O al , bız , Tu tırkı uygular v kaygılarla Kaza Türkç sı , ya a Kaza şıv sı iy a la ırıla Tatarca, Türkç i bır iyal ktl il fakat ayrı v ba ı sız bır il ır.

Tatarca, Kı çak grubu Türk ill rı ır. Tatar a ı Türk il i skı yazılı b lg l rı ola Or o yazıtları a g ç kt ır Otuz Tatar, Tokuz Tatar ya a sa c Tatar. A cak, Or o yazıtları a g ç bu t ic a lar Türk boyları ı il, o ol boyları ı a ları ır. Türkç ko uşa Tatarları ortaya çıkışı Altı Or u vl tı o i rastlar. Bugı ku Tatarlar, bu yu k bır olasılıkla, olga Bulgarları ı Çı gjz or uları akı Türk Kı çak v o ol boyları il karış aları so ucu oluş uş bır Türk alkı ır.

G ç yu zyıl ortaları a ka ar yazı il olarak Ça ataycayı kulla a Tatarlar bu o k i y rı iyal ktl rı il yaz a a başla ırlar v bugı ku Tatar yazı il i t l i at ırlar ır. Tatarca 2 y ka ar Ara , 2 il yılla arası a a Latı alfab sıyl yazıl ıştır. a başlayarak Tatarca Kırl asıllı y i Tatar alfab sı il yazıl akta ır.

Tatarca, sayı ları a gor , . . kışı tarafı a ko uşulur. Bu u fusu u, rk zı Kaza ş rı ola Tatar OSS , i SS B i obı r cu urıy t v bolg l rı yaşa akta ır.

Tatarca ı u ç iyal ktl var ır Orta iyal kt ya a Kaza iyal ktl bırçok a izla var ır 2 Batı ya a iş r iyal ktl P zaG orkıy, Ulya ov, Saratov, V olgogra , Astrak a v Kuybiş v bolg l rı il or vl , Çuvaş v Başkurt OSS ko uşula Tatar a ızları , Do u ya a Sıbırya iyal ktl Bu iyal kt

Tobol, Saz Aya 1, Tü , T vrjz v Tara a ları akj Batı Sibjrya Tatar a ızları
gır r . Tatar yazı ılı Orta ıyal ktu z rı kurul uştur.

8. Başkurtça- ıf ç y ı

. Hazıru k kuzgalayık, yuk a u larbız = H şj ı kalkalı , yoksa g ç
kalaca ız.

2 . Hı to rolokto aytkā a yarat ay ı = S , g rç k soyl ılı c ,
oşla ıyorsu .

. Uy a oyla a a uyla oyla = Şka soyl s u şı u soyl . Üzı ı
zur ba it ızlıkka osra a ı ıza = K ışı ı bu yu k bjr ba tsızlı a u ra ı ı ı
ı ı

. Ba a oymar taşta atur ıtı alı ga ar, u baları arış ala arı ı a
ya ka ar = Bura a, vl r, taşta gı z l bjr ş kıl ya ıl ı ş' çatıları ı a
çav ar sa ları arf. sa a ları ılı ort u ş l r.

. Yulga irta gı alkı a sı ırbız = Yola saba s rı lı ı çıkaca ız.

. Sa at osto uktı = Saatu ı vur u.

8. Ba zı ozo o, u zzı kıska ı yakşı = İ ı uzu u, sozı ı s kısıası ıy ı jr .

. Alt al a ı a al, aksa al a a a al = At al ı rsa , sı ayı al, ara al ır sa
sayı al.

. K ıstarı ı oyza bula = Akşa ları b v oluru .

Yukarı akj Başkurtça a l l rı ı ç b r s ı ı Tü rkıy lı Tü rkl rc a laşıla ıyaca ı
açıktır. Sagat osto uktı gı b ı çok kısa v yalı bjr a l yı a la ak ı ç ı bıl ş u o
bılgıl r g r kl ı jr Ara ça sa at saat sozı , Başkurtça a, ılk c k ı uzu a
fo ı ı kısıal ası, ı k ı c ı c başı akj gırtlak atlayıcı sı ay ı g fo ı
o u ş s ı v sozı tu u yl o a aksılaş ası alatal ızat ı o so ucu, a a
bıç ı ı ı al ı ştır² Eskj Tü rkç ı ılk c k ı u u lı sı Başkurtça a, kurallı
olarak, zayıf r uc v kısa o u lı sı , soz ı ç ı ı al v sozso u fı al ç
fo ı s y ı ştı ı , Ortak Tü rkç u ç sozı Başkurtça a os bıç ı ı ı
al ı ştır' Eskj Tü rkç sozbaşı ı ı ı al s fo ı Başkurtça a kurallı olarak y
o u ştı u , ılk c k ı o u lı sı yı kurallı olarak u ya ı ştı ı ,
O ı a ıf ç o - vur ak ı ı Başkurtça a uk- bıç ı ı ı al ı ştır. İ ş t , a cak
ı u bu bılgıl r bı lı ı kt so ra ır k ı Sagat osto uktı gı b ı Başkurtça bjr a l
ı u Saatu ı vur u tarzı a a laşılabilır.

sayı ları a gor 2 . k ı ş ı tarafı a ko u ş ula Başkurtça a cak Sovy t
vr ı ı so ra yazı ılı olabil Tü rk ıyal ktl rı jr. Başkurtça 2 a

ka ar Ara , 2 a a ka ar Latı alfabeti yazıl ıştır' a başlayarak a Kiril alfabeti yazıl aktır.

Başkurtça ı kıl ıyal ktı var ır Do u ya a Kuvaka ıyal ktıGu y ya a Yur at ıyal ktı. Do u ıyal ktı ı b ş a zı var ır Ay, Argayaş, Salyut, ıyas v KızılGu y ıyal ktı ı a ızları a ş u lar ır İnk-Sak ar, Orta a ız, Kara-İ l, G u y- Batı a ızları. Başkurtça ı Do u vGu y ıyal ktı rı arası a o t c fa a ar ırGu y ıyal ktı ı Gu y- Batı a ızları ot b rı Tatarca tkısı altı a ır. Başkurt yazı ılı Do u ıyal ktı u z rı kurul uştur.

A a ılı rı Tatarca ola bazı ılı r, or ı Saa t Ça atay v A t T ır, Başkurtçayı Kaza Türkçe sı ya a Kaza Şv sı ıy a la ır ıkları Tatarca ı bır a ız ı sayarlar bkz. S. Ça atay, Türk L ç l rı Or kl rı II Yaşaya A ız v L ç l r, s. -2 v A. T ır, Kuz y Türkçe sı , Türk Dü yası El Kıtıabı, s2 . Bu goni ş katıl ak gı çtı r. Çı ku , Başkurtça, Tatarca ılı ay ı at -gruba Kı çak grubu u Tatar- Başkurt alt-grubu gır kl birlıkt , bazı o lı farklarla o a ayrılır. Bu farkları başlıcaları ş u lar ır

Soz v k başı akı s fo ı Tatarca a kuru u u al , Başkurtça a y ıştır Tat. sarık = Bşk. arık koyu , Tat. so = Bşk. u so , so ra' g ç , Tat. bulsa = Bşk. bul a olsa , Tat. tuktası = Bşk. tukta ı ursu , vb.

2 Ortak Türkçe ç fo ı Tatarca a kuru u u al , Başkurtça a sy o u ş u ştı r Tat. ça - = Bşk. sa - koş ak , Tat. çalgı = Bşk. salgı orak, tır a , Tat oçı = Bşk. oso ıçı , Tat. kıç = Bşk. kıs akşa , Tat. çaç = Bşk. a aç << çaç << aç ,

Sozıçı v sozso u z fo ı Tatarca a kuru u u al , Başkurtça a otı lı ı ş l rarası sızıcısı voıç ı t r tal frıcatıv z y ı ş ıştır.

Sozıçı v sozso u s fo ı Tatarca a kuru u u al , Başkurtça a otı sı z ı ş l rarası sızıcısı voıç l ss ı t r tal frıcatıv s y ı ş ıştır.

Başkurtça a Tatarca a bulu aya u ak uyu u var ır Tat. yol ız = Bşk. yo oz yıl ız , Tat. yorıy = Bşk. yoroy yu nı yor , Tat. kolı sıra- = Bşk. o o o a- gı lu s k , Tat. oçı = Bşk. oso ıçı vb.

Sozbaşı y fo ı Tatarca a ı ılı ı o c kurallı olarak, bazı sozl r c o ıştır ı al , Başkurtça a ı ılı ı o c kuru uştur Tat. cı ı = Bşk. yıtı , Tat. cıbar- = Bşk. yıbar- go r k , Tat. cılı = Bşk. yılı sıcak, ılık , vb.

7A. a ça- arşça o u çl l r k} sozbaşı c fo } Tatarca a koru u u al ,
Başkurçça a kurallı olarak y y o u şır Tat. ca a = Bşk. ya a c va , ya it ,
Tat. ca = Bşk. ya ya , Tat. co ga = Bşk. yo a cu a , vb.

A -DI kl rj } başı ak} fo } Tatarca a koru u u al ,
Başkurçça au l l r so ra fo } o u şır Tat. kala a = Bşk. kala a
ş jr , Tat. kara ı = Bşk. kara ı baktı vb.

İşt , bu gıbj s slık farklarla bura a sozu u t } y c } jz bazı o l} sozlu k
l jcal farklar Başkurççayı Tatarca a ayırır. Bu u la birljkt , aşı a k} a l
karşılaştır aları a a a laşılaca ı gıbj, Tatarca jl Başkurçça arası akj
karşılıklı a laşılabiljrljk ora ı ol ukça yu ks ktjr

Tat. } a kara ı = Bşk. } a kara ı Ba a baktı

Tat. İ ıl k u r } y } tük sal ıylar = Bşk. İzıl k u r ay } tük sjs ayzar Su yu o
çiz yj çıkar azlar

Tat. } a ı k} ça oçrattı = Bşk. } u ı k} sa osrattı B o a u rastla ı

Tat. ılı soyak sı ır ıy = Bşk. Yılı oyak ı ır aş Sıcak k } g } kır az

Tat. S} } işljysı ? = Bşk. H} a a işlay ı ? S ya ıyo u ?

G on l u u gıbj, Başkurçça Tatarcaya yakı ır. A cak, Tatarlarla Başkurtlar
arası akj t } c, k u l u r l v oljtk ayrılıklarla Tatarca jl Başkurçça ı ayrı ayrı
bjçok jyal ktl rj bul u u g rç } goz o u tutulursa Başkurçça ı
a a ca a ay, ı bjr yazı jl ol u u gon şı a ırlık kaza ır. Tatarca jl Başkurçça
arası akj jlşkj İsv çç v Norv çç jl Da ca Da js arası akj jlşkjy

G ^{z t} ı D } l b } l } D rgjsj, jlt II, Sayı - , 0

III

X I K aza ça- uf ç } y }

z ta ıska ı a ot ku a ıştı ı = S } z } l ta ıştı ı a çok s v } } arf.
çok kıva çlıyı .

2 . a a kala ı aralattı kors t } jzşj = Ba a ş r } g z jr } gost r } jz, lı tf .

. S } z ş t l tjl r } j kaysısı b } l s } z } = S } z yaba cı jll r } a g } s } j
y o , u u z
j i

. az a N } şş b } l } } = B b } raz Al a ca b } l } yoru .

. a a sız j kala kattı u a ı = Sızj ş r j iz b j çok oşu a gıttı.

. a a ko aku yg baratı ol ı kors t j izşj = Ba a ot l gı yolu gost r j iz,
ü f

7
sa a o u u z. so a so o ga burılı iz = Do ru yu nı yu u z, o a so ra

8. Halıkaralık at- abar ı kay r kabil aytı ı aytı izşj = Yurt ışı arf.
uluslararası ktu ları r kabul ttjkl r j soyl r jşj iz, lı tf ?

. a a sız j kala ı su r t j bar otkrıtkı b r j izşj = Ba a sızj ş r j iz j
r s j bulu a bjr osta kartı v r j iz, lı tf .

. a a ot l j basatı ar j b r j izşj = Ba a oksı nı u k s arf. basa ,
bastıra jlaç v r j iz, lı tf .

Yukarı akj Kazakça a l yj Türk j l b j l j o r j j gor jş, Kazakça
b j l j y bjr Türkü a la ası ola aksız ır. Ay ı uru a ola , başka bjr yjşl
Türkç b j l j y , bjr Kazak a bu a l l r j Türkç karşılıkları ı a lıya az.
Kazakça j l Türkç arası a k çok s sljk, b j ç j l j k v sozlu k farklar var ır. O
al , Kazakça a bjr jyal kt j l, akraba fakat ayrı v ba ı sız bjr j l jr.

sayı ları a gor skj S.S. . B 2 , Kazak var ır. Bu a Ç j j
S j kja g yal t j yaşıya , Kazakla, Afga jsta v o ol jsta a
yaşıya Kazakları a kl rs k Kazakları to la sayısı , , u bulur.

Kazakça g ç yu zyılı ortaları a yazı j l j ol uş Türk jyal ktl r j jr.
2 a ka ar Ara , 2 a a ka ar a Lat j alfab s jyl yazıla Kazakça
Ot a u ya a k a s j j a f a s jyl yazıl akta ır.

Kazakça ı jyal ktl r j yoktur, fakat bjrçok a zı var ır. A cak, sayı ı a
gor 2 , k jş j tarafı a ko uşula v Sovy t Türkologları ca ayrı bjr j l
olarak kabul j l Karakal akça Kazakçaya çok yakı ır v ka a k aza ça ı
bjr jyal kt j sayılab j jr. Aşa ı akj bjrkaç a l karşılaştı r ası Kazakça j l
Karakal akça ı b jrb j r j l j yakı ol u u u gost r y t c kt jr sa ırız

Kzk. Ol, a ru / so ıkta a ol u ıs jst y j = Kkl . Ol a kas, sa ıkta a
j y j O, asta bu u j ç j çalı ş ıyor .

Kzk. A ay ı , u ı t s j b y j = Kkl . A ay j , bu ı t s j b y
Kar ş j , b bu u a la ı yoru .

Kzk. u i jst ulg r albas ı ba korka ı = Kkl . Bu i jsl ulg r al as a ba korka a Bu u çalışı başara az ıyı i y korkuyoru .

K z f a - a ayı z kalay? = Kkl . A alı z kalay? Nasılsı ız?

Kzk. S bul tu ralı stj i ? = Kkl . Ya s bul tu ralı stj i b ?
Yoksa s bu u akkı a bjr ş y işit i f

Kzk. O ı ş zat kıziktırbay ı = Kkl . O ı ş ars kıziktır ay ı O u iç bjr ş y

X II o ayca- uf c y i

. bar asa k şalıska atı arsa k = K ş k ot b jç b il,
ka ı ı gıts !

2 . Bulut aşıl ı a k ı ta ı kız ır ı başla ı = Bulut açıl ı v gı ş ortalı ı
ısıt a a başla ı .

. Ol jstj kutararu ş j bara ık , s bara ık sj = O işi bjtır k
içi b gıt lıy işi , s gıt lıy işi .

. barayak k , utı kal ı = B gj c ktj , fakat u uttu gıttı
arf. u utu kal ı .

. Üyk ya gır yavsa, koy ıkka tartar, skj y lg tartar = Ş tlı bjr ya ur
ya arsa, koyu u zgar tut aya y r , k çj u zgara karşı gj r arf.
ç .

. Yuvırka koy ı yu j tılg = Yorga , koyu yu u a f o yu u
yu u ya ıl ı ş tır .

. Olar yılkı ı kal ır ı kaşka = O lar atı bırakı kaç ı ş lar .

8. T g rşjkl r ayıla ı a a avto objl kozgal a ı = T k rl kl r o u a a
oto o j a t t i

. E r k ş y l toktasa kayık a k ı ıra ız = E r akşa l yj u zgar j rs
kayıkla g z rız.

. Şşuv ı so ga kal ıruvşı bjr kol oz a bol avga k r k = Ekj j so a bıraka
bjr kol oz bjl ol a alı!

Yukarı akj Nogayca a ı l j Türkl rc a laşılabil c j j ja il bjlır f
Hatı ka ı , bulut bulut , k ı gı , gı ş , kız ır ı , başla ı başla ı , ya gır
ya ur , y l, kayık vb. s şç v a la ca ay ı ya a çok yakı ktaş sozl r

kolayca taabılđrs Nogayca aı l l rj tu olarak a laşıl ası
 ola aksız ır. B lkz . aı l bazı Tırkl rc a laşılabilđr Đlut aşı l a k u ta ı
 kız ırı basla ı Đlut açıl ı a gı a j kız ır a a başla ı . Đu uru a,
 Nogayca jl Tırkç arası akj a laşılabilđrlk ora ı ı olayı a ol u u
 soyl bılđr. Đu ora a Nogayca jl Tırkç arası akj farkı jl farkı ol u u u
 o^t . . . j

sayı ları a gor 2 , kışj tarafı a ko uşula Nogayca Sovy t
 D vrj j so ra yazı jl ol uş Tırk Kı çak jyal ktl rj jr. Nogayca
 8 ka ar Latj alfab sjyl yazıl ıştır. O tarj t b rj y j Kjrj a fa y
 yazıl akta ır.

Nogayca ı u ç jyal ktj var ır Asıl Nogay jyal ktj cas g ç , bış ka ı ,
 u^y j j i , yⁱ j i , u^y j i i , zⁱ j i , a^u aya c , a^c , y^c , yⁱ i i
 bış , u^y j i , yⁱ j i j i , zⁱ j i , o^u fa a 2 K a a o ay i ya t j ya i , i i
 baracak, k l r, iygi i , iygisi , bizi bizi / sozlu k farklar ,
 Ak Nogay jyal ktj as, iş , u y i j z , u y i j z / bariyak, k l r, iygi , iygis ,
 z / o^u fa a
 X III K a a çayca- Ba a ca t f ç b y j

- . A at lg rj bar ı = A t koy ka ar gıttj.
- 2 . Kart Azr t b u gı rt bla b rç kolu a ca ı çalkı ı alga ı = Yaşlı Azr t bu saba asırlı lj y j ora ı al ıştır.
- . Sabjyl ta a aları ı ayt a ları a tı ılay jl = Çocuklar, bı y u kl r i i a lattıkları ı j lıyorlar ı.
- . Ol ka atlı uçu barga lay ata ı = O, kuşu uçark vurur.
- . K ç arası bolga ı, ol a alkı cukla ay ı = G c ya sı ol u u al o ala u y u u y o .
- . Oğı z aşırı arı a a kıl ıl a ay to ta ı = Okı z çok yorul u u a kıl ıl a aksızı ur u.
- . S boluş asa , tallık tu l j = S yar ı t s y j , b bu işj başara iyacaktı .
- 8. Ol tu ra t br g j , alay a sokura ı = O g j c ktj, a a so ra fkrj j ıştır j.
- . k sj j ca ılga ı ı a ılay a = B ya ıl ı ı ı a lıyuru .

. A ı caşa u alkı allı a ı = O u o u u z l u t u b ı r y a ş a v a r a r f .
O u y a ş a ı u z o u ı r .

Yukarı akı Karacayca- Ba a ca c u a laşıla ıyaca ı açıktır. Karacay v Balkaflar ı a b u t u ı z ı t f c karşılıkları ı a lıya azlar. O al , Karacayca- Balkarca a b ı r ı y a l k t ı l , fakat ayrı v ba ı s ız b ı r T ı r k ı l ı ı r .

K a a ç a y c a - B a l k a r c a a c a k S o v y t D v r ı ı s o r a y a z ı ı l ı o l a b ı l ı ş T ı r k ı y a l k t l r ı ı r . s a y ı l a r ı a g o r , B , 0 0 0 K a a ç a y 6 0 , 0 0 0 B a l k a r v a r ı r . K a r a ç a y - B a l k a r ı l ı , a ı a a a l a ş ı l a b ı l c ı u z r , ı k ı ı y a l k t t o l u Ő u r K a r a ç a y v B a l k a r a l k a r . B u ı k ı ı y a l k t a r a s ı a k ı b a Ő l ı c a f a r k , K a r a ç a y c a a s o z b a Ő ı ç f o ı ı k o r u a s ı ç a ç s a ç , ç ı b ç ı k k u Ő , s o z b a Ő ı y f o ı ı ı s c y o u Ő s ı c r y r , c o l y o l , B a l k a r c a a a ç f o ı ı o t u a z k a t ı Ő ı k t s y t s a t s a ç , s o z b a Ő ı y f o ı ı ı s o t u l ı k a t ı Ő ı k z y a a z y o u Ő s ı ı r z r y a a z r y r , z ı l y a a z ı l y ı l . Y a z ı ı l ı K a r a ç a y ı y a l k t u z r ı k u r u l u Ő t u r .

X V K u u ç a - t f ç y ı

. A v r u a y a b a Ő ı y a v l u k b u l a b a y l a a s = A r ı a y a b a Ő ı ı l l b a l a a z l a r .

2 . İ s s ı l ı k o l a y g ı ç l ı ç ı , g a t t a a a s u v a ç ı k a a s ı y y = S ı c a k o k a a r Ő ı t l ı k ı , ı s a s u a ç ı k a k ı s t ı y o r .

. U ç ı t l a y t g a k u y t ı , a Ő ı l ı k t a t ı = O r t ı ı ı g ı b ı y a ı u t l u o u

. E t ı l g ı Ő ı Ő o z l r t r g k a r a a k u ç u b r ı g a ı r l r a v l a k g a g t ı l r = Y a ı l a ı Ő ı k ı l r ı t l y ı g o r k ı ç ı k ı b a Ő l a t a a y a t t ı ı

. O u k ı t u z b o l a k g o n u a f = O u a k l ı o l u u r b l l f

. O l y ı ı l a a z k a l ı = O , a z k a l s ı u Ő ı y o r u .

. S o o t ı a b o l a c a k ı s a ? = S ı l v ı g ı c k ı Ő ı ?

8 . ı y ı t ı g ı b o l u = T o l a t ı u y a ı l ı .

. O l k a r k a r a s ı y l g b o l a y = O , a y a k l a r ı u z r ı u r a a z .

. Y r G u u a y l a a s ı a a y l a a = Y r G u Ő ı ç v r Ő ı o l a ı r .

Yukarı akı Ku ukça a l l r T ı r k ç y y a k ı g ı b ı g o n u y o r l a r s a a a l a Ő ı l a l a r ı k o l a y ı l ı r . B l k ı ı k ı c ı a l b a z ı l a r ı c a a Ő a ı - y u k a r ı

a laşılabilir. A a, bu u içi şu Ku ukça sozl rj bjlj sğ r kjr jssljlk sıcak, sıcaklık , olay o ka ar, oyl , çu kj , gatta atta , sı y y s v z, s v jyor . O cu l bjrj j a laşılabilir c j kabul jls bjl Ku u ça Tu rkç arası akj karşılıklı a laşılabilirlik ora ı yj olayı a jktjr. Bu js çok u şı k bjr ora ır v Ku ukça ı jyal kt jl, jl ol u u u gost rjr.

sayı ları a gor 8 , kışj tarafı a ko uşula Ku ukça Sovy t vrj j so ra yazı jl ol uştur. Ku ukça 2 a ka ar Ara , 2 a 8 ka ar a Latj alfab slyl yazıl ıştır 8 b rj js Kjrjl alfab slyl yazıl akta ır.

Ku ukça ı u ç jyal ktj var ır Buy ak, Hasavyurt, Kaytak jyal ktl rj. Yazı jlj Buy a -Hasavyurt jyal ktl rju z rj kurul uştur. Yazı jlj jl jyal ktl r arası a birçok s sljk, bçj ljk v sozl k farklar var ır.

X/ K ay j c - t ç y j

. S jr ot u suvba, ya a lık ı ostlukba = At şj su jl , u ş a lı ı a ostluk j o ur arf. So ur at şj su jl , u ş a lı ı ostlukla .

2 . Ullu j k rkj bu yarık k ts j = Buy ı lık g c j gı z llj j bu yu ktı arf. Buy k j j gı z llj j bu ay ı lık g c j .

. İşl j ba atstı z kaba ı = Kokulu ba ç k j ka ısı ı açtı arf. Ko u u a ç açtı oz ka ısı ı .

. ta ı ı bu jvts k j, kay a stj = B jçj bu yu u u bu vc jzj ta ı ı arf. B ta ı ı bu vc j j, k j ora a b bu yu u .

. aya j a ır t rkak, çjk a ar = Ba a, o a j a ı ı a a a çabuk j a ır arf. Ba a j a ır a a çabuk, asıl kj o a .

. Kayt a artkarı s zj = B sozu o arf. Do g rj o u

. Haz ko urov barı ol oyadır = O, ça gjbj rk sj uya ırır arf. Ça gjbj rk sj o uya ırır .

y o y u a a = a u ca a f f j j y j a f a u ca
y o a f i y i

. Bolalasız kayt a, g r kl ys jz = İst rs jz, g r j o bjlrsj jz arf. Do bjlrsj jz, r jst rs jz .

. K rtj, ol astrı korklu ç rayı a = G rç t , o u y u z u o u z a f Do ru, o çok gı z l yu zı .

Yukarı akı Karayı c u l l rı içbirisi i Türkl re a laşıla iyaca ı açıktır. Bu u l l rı Türkç karşılıkları ı a Karayı l re a laşıla iyaca ı ı k s i l i k l O a , Karayı c il Türkç arası a karşılıklı a laşılabilrlık ofa l sıfır ya a sıfıra yakı ır iy b i r i z . Bu ora ı u ş u k o l a s ı a s s l i k v sozlu k farklar ka ar soz iz i l i k farkları a rolü ol u u açıktır. sayı ları a B , 00 k a ay , yaşa akta ır. Karayı l r L i t v a ya a , Kı r ı a v Ukray a ı L u t s k v H a l i t s ş i r l r i b u l u u r l a r .

Karayı c i i k i i y a l k t i v a r ır Trakay v H a l i t s . Trakay i y a l k t i L i t v a ya a Trakay ş r i yaşıya Karayı l r i , H a l i t s i y a l k t i U k r a y a ı a t L u t s k ş i r l r i otura Karayı l r i i y a l k t i i r . K ı a yaşıya Karayı l r i i y a l k t i K ı r ı T a t a r c a s ı c a o z u l i ş t i r . Trakay v H a l i t s i y a l k t i r i arası akı başlıca farklar ş u l a r ır l o v u u l i l r i Trakay i y a l k t i k o r u u u a l , H a l i t s i y a l k t i , s ı r a s ı y l , v i u l i l r i o u ş u r Tr . o k y a a k c i r = H . k , Tr . k o r k l u g u z l = H . k r k l i , Tr . o z k i = H . z , Tr . y u r a k = H . y i r k y u r k , v b . 2 ş f o i Trakay i y a l k t i k o r u u u a a t y a k t i s y i ş i r Tr . t a ş t a ş = H . t a s , Tr . k i ş i = H . k i s i , Tr . yaşırı = H . yaşırı g i z l i c , Tr . u l y u ş a y , i s s = H . i l i s , v b . , ç f o i Trakay i y a l k t i k o r u u u a l H a l i t s i y a l k t i k a t ı ş ı k t s f o i o u ş u r Tr . u ç = t , ç a ç a ç = t a , u ç u t = k i t s , v b . , i f o i Trakay i y a l k t i k o r u u u a l H a l i t s i y a l k t i k a t ı ş ı k z f o i i ş i r Tr . c a c a , r u = H . z a c a , y u r k , Tr . c i s , c i s = H . z ı s , Tr . t r c , c , = t , z ,

Karayı l r i l l r i i İ b r a ı , L a t i v R u s a l f a b l r i i l y a z ı ş l a r ır . Bu y u k ç o u l u u i t i l r ç v i r l r o l a l y a z a l a r ı İ b r a ı a l f a b s i y l i r . Karayı c b u g ü y a z ı s ı v b i y a t ı o l ı y a b i r T ü r k i l i u r u u a ır .

X / I t f c - t f ç y i

. Okuvçılar u allı iy aş ı g a b a a l ı l a r = O r c i l r o r t i ç v r s i t o l a ı l a r .

2 . a l a u g o l a y a a s ı y a r = S a l o a b i y a k ı i s a s ı a r .

. A c a l a u l t o l a g u t u l i b i l z = O l i a r a j l k u r t u l u a z a f c a a o y u u u a z

. O l b u a i g i g a t ı g ı a t g o r i = O , b u ç i z y i ç o k a a l ı b u l u .

. P a r a o t o l k u l a r ı b o v s ı b a r y a r = / a u r a l g a l a r ı y a r a r a k g i i y o r .

6 K a a - a ş i i g l o k = B a b a a l a g l i .

. Ū k u s ı z l ı k z r a r l ı k l l a a r a l ı ır = U y k u s u z l u k y u z ı b a ş ı a ı r l a ş t ı .

8. kg cov o at i u g i soyyar = isir i y i bak i i s t r arf. isir i y i bak i i s v r .

. Y s y l s i ş i l i ş i i l i = Arka a afif b i r i ş i l t i i ş i t i l i .

. Sirkavı u s g i l v i c i bar a y i ca layar = Hasta i oksu n u g i t t i k ç ş i t l i y o r .

Türk c , i ç i Türk ç i g i r i i , O uzG u y- Batı grubu Türk i l l r i i r . Az n i so ra Türk ç y yak i ola i l Türk c i r . Bu a ra , yukarı ak i Türk c a l l r i i ç b i r i s i Türk l r e a la ş i l a az . Türk c b i l i y b i r Türk l . a l y i b l k i O r c i l r o r t i ta ş i k a i al ı l a r i y ya l i ş a l y a c a k t ı r . Bu Türk c a l l r i Türk ç kar ş i l i k l a r ı a Türk ç b i l i y Türk l r e a la ş i l a y a c a i k s i l i k l i l , s ı r b i l i r i z . O al , Türk c b i r i y a l k t i l , akraba fakat ayrı v ba i s i z i i i i

sayı la a g o r S S B ya ş i y a Türk l r i sayı s ı , 2 , i r . S S B k i Türk l r i b u y u k ç o u l u u r k z i A ş k a b a o l a Türk o y t o y a i s t u u r i y t i y a ş a r . O z b k , T a c i k , K a z a k v K a r a k a l a k g i b i k o ş u S o v y t u u r i y t i l r i j i l S t a v r o o l b o l g s i Türk t o l u k t a

2 8 ka ar Ara , 2 8 a ka ar a Latı alfab sıyl yazıla Türk c a b rı Kırıl alfab sıyl yazıl akta ır.

X7 IIA z,ı- fı ç y

Aşa ı a kú ça a aşı fı t çal ı = Aşa ı a sokakta oto objl kor a çal ı.

2 a a a o u , at a a = a a a aya o u , y u

K a y u a -y u ra y u arı gal ır ı = B rı s i koşa koşa yukarı çıkıyor u.

K i gozlayırsa o gal ır , k i a geçirse gaba ı a çı ır = K i b klıyorsa o g l ıyor , k i kaçıyorsa o o u çıkıyor.

. Hala sı i gir ol ayıb , a a a şta yaşı a goca a şs gı aya = Yaşı a a kırk il , a a s ks yaşı a i tıyar a f a al y

6 G o a a o ya za a = K o u a a aya t t

. Ata altarı ı çiy i a alı b bayıra çı ı = B a b a c k t i o uzu a alı soka a çıktı.

8. a i sa a a şlyı k çı b k i a i la b la a şarsa ? = B i sa a ü l u oku u k i b i l boyl ko uşuyorsu ?

. Yay gır a iş , a valar ştılaşır = Yaz g l i i al a valar ısı ıyor.

. Na arı şık a yıyacayık = O l y i i şar a yıy c iz.

Az rı , Türkç y yakı ola Türk ill rı ır. Bu u la b r l i k t , yukarı akı a l l r sta ar Türkç ko u ş a , Do u A a olu a ızları ı b i l j y Türkl re kolay kolay a laşıla az. Az rı i a laşıl ası akı gı çü k a a çok Az rı il Türkç arası akı sozlü k l j cal farklar a il rı g l i r k u ça sokak , aşı oto o , fı o , a , u u , a , t a a - ac t , y u y u - ko ş ak , gozla - , a a o , i f a , o u , o a , z a z , za a - t l fo t k , altar c k t i , çiy i o u , bayır sokak , ca , a iş - ko u ş ak , yay yaz , ştı sıcak , ştılaş - ısı ak , a ar o l y i , şık ışıarı , vb. vb. gı b i . Sozlü k farklara b i ç i l j k farklar ata ı babayı , k u ça i soka ı , çı ır çıkıyor , galar g l i r , galır g l i yor , gal ır g l i yor , vb. gı b i a c A z , ı j l Türkç arası akı karşılıklı a laşılabil r l i k ora ı o l i ölçü azalır. D il b i l i r k i Bu ka ar fark A a olu v Ru l i a ızları il yazı il i z arası a a var ır . Do ru ur or i Kars ya a ştı s a zı a , Az rı ka ar şı s o a yakı r c yazı il i z farklı ır. N var k i Kars a , ştı s ulusal sı ırları ız j ç i r / bu ill rı j z k i ko u ş a tırl rı i b i r r yazı il i olarak g l i ş l r i u ş u l z . Az rı şs Türkç y sı ırları ışı a , olı t k

bakı a bız ayrı v ba ı sız başka bıru lk ko uşul akta ır. Polıtk v kılı r l bakı a bız ba lı ol ıya Az rıl r ıyal ktl rı ı ayrı bır yazı ılı olarak g lıştır ışl r ır. Bu a bızı bır ıy c ı ız ola az. Bura a, y rı g l ışk , bır oktayı vurgulayalı

A Z, 1 ıf ç o y t D vrı ı so ra yazı ılı ol uş ılı ır. Az rı ıyal ktı a A K . yu zyıl ortaları a yazı ılı ol a a başla ıştır A K . yu zyıl a Az rbayca ı Ruslar tarafı a ışgal ılı sı so ra ars ılı v bıyatı ı Az rı ay ı ları u z rı kı tkı sı bu yu k olı azal ıştı. Az rı tıyatrosu u u u u u . za t a A u za 2 - 7 o . y . A Z, 1 ya t ılı yaz ış 8 - 8 v boyl c Az rı yazı ılı ı t ılı tı ılı at ı ıştı. 8 ı t ılı yayı la a a başlıya A kı çı gaz t sı ı Az rı ıyal ktı ı yazı ılı olarak g lış sı bu yu k rolı ol uştur. Kısaca, Sovy t D vrı ı atlak v r ı ı za a Az rı Tırkç sı ı yazı ılı olarak az yarı yu zyıllık bır g l ı var ı.

Aslı a Az rı ıyal ktı ı yazı ılı olarak kulla ıl ası çö a a XV yu zyıla gı r. Hasa o lı, Ka ı Bur a ı - , 1 6 ı - 0 , ı a aı - 2 , u zı ı - , vb. gı bı şajrl r ya ıtları ı Az rı ıyal ktı ılı yaz ışlar ır. A cak, klasık o c sı v klasık o Az rı ıyal ktı ılı A a olu Tırkç sı arası akı fark k fazla ılı ı. o r Az rı yazı ılı ı kurul ası ılı bu fark a a a art ış v ç şıtl ıştır.

sayı ları a gor SS B , 8 , Az rı var ır. Bu sayıya İra ı Az rbayca ılı ılı obı r bolg l rı yaşıya Az rıl r katılırsa Az rı yaklaşı k olarak , , u bulur. İra ışı a, Irak v Tırkıy Az rıl r var ır.

Az rı Tırkç sı ı ort ıyal ktı ya a ıyal kt grubu var ır Do u ıyal ktı v a ızları grubu Kuba, Baku, Ş a ı ıyal ktl rı ılı uga v L kora a ızları , 2 Datı grubu Kazak G c v Karaba ı ıyal ktl rı ılı Ay ı a zı , Kuz y u u u a ya t , G u y u u a c a , O u a . Z ya t . ılı Y r va a zı. Bu lar a başka G okçay, Ag ı aş v braıl gı bı yukarı akı ıyal kt gru ları arası a g çı şı sa lıya a ızlar a var ır. Bu ıyal ktl r Az rbayca SS ışı a ko uşula K rku k v Erbıl ıyal ktl rı ılı İra ı Şraz bolg sı ko uşula Kaşkay v Ey allu ıyal ktl rı ı kat ak g r kır. Afga ısta ı Kabıl ş rı ko uşul akta ola Afşar ıyal ktı u utul a alı ır.

XV III G a aı zca- ıf ç ı y ı

. Uşak ç k ttı ala a = Çocuk a la a a başla ı arf. Çocuk başla ı a la a a .

2 . Az gor u k, a ı yavaş ışl kta var ıca g rı kalalı = Yavaş çalı şı ca asıl rı kalaca ı ızı gor u k arf. Az gor u k, a ı yavaş çalı ş akta asıl g rı kalalı .

. Da u , aylak ur ası y ğ , g ğ r ğ Ő t ğ ba Ő Ő a br ğ ga ası a  t ar a = D  k ,
bo Ő ur a ak ğ ğ , s t or ka acıyla ba   ğ ğ k ğ b ğ ğ r ğ Ő t ğ ar f .
c ğ , aylak ur ası ğ y , g ğ r ğ Ő t ğ ba  k ğ b ğ s t or .

. B klarka g ğ y ğ g calar ta oya g  ar ğ , ka ar ğ Ő larka  ğ y ğ b kl rk ,
g c l r ,  a ğ Ő rk ol u u a a a yava Ő g  yor u .

. A a r c k ğ ğ = Sava Ő akk ğ a a latıyor .

. Kara ğ k ol uca a , yaba ğ  ğ r a a = Kara ğ k olu ca kurt a a   ar .

. A a o u k ğ s t Ő z l ğ a , o y r , a ğ o ayır ğ Ő t ğ , ya a Ő ğ ğ Ő ta a b ğ r z g ğ
o ul a a a = Ő s s ğ z l ğ ğ a bak ğ k ğ o u ayır ğ ğ y r z g ğ v k ğ b ğ r l ğ b ğ r
a a ğ k ğ ğ ta ya ğ ğ ay ğ Ő .

o tu  a t ğ ğ a  ğ z . ğ

. Tutu ğ k y ğ yca ğ Ő a ,  ğ k ğ y sk ğ y c s ğ a buu yok asıl ya Ő a a = B ğ ğ
sk ğ s ğ ğ b ğ ya Ő a ak ola aksız ol u u a y ğ ğ ğ Ő ğ k .

. Laz ğ ğ ğ ost r a ğ sa a , ka ar ta ğ sla b ğ r r a ğ Ő l a = ğ sa lara , ğ ğ ğ
 a ğ ğ ğ  a a ğ y ğ ol u u u ğ ost r k g r k yor u .

G on l u u g ğ b ğ G agauzca T ğ rk  y  ok yak ğ ğ r . B u u la b ğ r l ğ kt , bazı soz l u k
u Ő ak  ocuk ,  k t- ba Ő la ak ,  t s t , oya yava Ő , a ğ r , yaba ğ kurt ,
o u ğ ğ , u ğ u ğ , ğ a y ğ ğ a ğ ğ ğ , y  ğ ğ ,
T ğ rk  arası ak ğ kar Ő ğ l ğ l ğ la Ő lab ğ l ğ r l ğ ğ b ğ ğ ol  azaltır . B u u la b ğ r l ğ kt
G agauzlar T ğ rk y ğ s ğ ğ r lar ğ ğ ğ ya Ő a ğ Ő ol salar ğ G agauzca , ğ  ku Ő kusuz ,
T ğ rk  ğ b ğ r ğ yal kt ğ sayılır . N var k ğ uru boyl ğ ğ ğ r .

say ğ ğ lar ğ a ğ or SS B ya Ő ğ ya G agauzla say ğ ğ , ğ r .
G agauzla bu y u k  o u lu u ol av SS ğ ğ ğ y bol g s ğ ğ l Ukray a SS
bu a b ğ t Ő Ő k ola O ssa bol g s ğ ya Ő ar G agauzlar buraya B sarabya ya
X / III . y u z y ğ l so ğ lar ğ ğ l X K . y u z y ğ l ba Ő lar ğ a Kuz y-Do u B ğ l ğ r ğ sta a
g t ğ r l ğ y r l Ő t ğ r l ğ Ő Ő r ğ r G o  t t ğ r l ğ ğ y az say ğ a G agauz B ğ l ğ r ğ sta ak ğ
y u t a a ya Ő a akta ğ r . Ay r ğ ca , Kazak ğ sta ğ l Orta Asya a a bazı k u  k
G agauz to l u l u k lar ğ b ğ r ka  koy var ğ r .

G agauzca y ğ l ğ a ka ar b ğ r ğ yal kt olarak kal ğ Ő t ğ r XX . y u z y ğ l ba Ő lar ğ a
0- y ğ l lar ğ arası a K ğ Ő v P ğ sk o s l u u taraf ğ a G agauzla  ğ
v Ro alf ab l r ğ ğ ğ ğ k ta lar ğ ğ ğ , bur , K ğ l ğ s tar ğ ğ vb . yay ğ ğ ğ ğ ğ
T uz ol av SS Y u k s k Sovy t ğ Ba Ő ka l ğ ğ ğ ğ ğ ğ ğ ğ ğ ğ
G agauzca ğ ğ K ğ r ğ l as ğ l l b ğ r alf ab kabul ğ l ğ Ő t ğ r G agauzca Ő ğ ğ bu alf ab
yaz ğ l akta ğ r .

G agauzca ı jk jyal ktj var ır Orta Ça ır- u Ko a ya t2
Gu yV ulka ş t jyal ktj. Bu jk jyal kt arası a bazı s ljk, bçj ljk v
sozlu k farklar var ır. Açj ljk farkları o ljsj şj jk za a ı Orta
ya tt - a- , - Gu y ya t -iy -iy kj jl kurul ası ır
a -ly alıyor , v r-iy v riyor , vb. gjbjG agauz yazı l jli orta jyal ktuz rj
kurul uştur. Bu jk jyal kt arası a sozlu k farklar a var ır. İşt bjr kaç or k
O ta jyal kt gjysj Gu y . ça aşır, Orta . şjş Gu y . sırça c r
ca ı vb.

ot a
j

. Hac tt Ü jv rsjt sj Sosyal v İ arı Aj l r akult sj D rs YılGu z
o t a ao u

2 . Kz. Or j A t vat E r , Türk L ç l rj j ukay G a , j
bjrj cjkta o tjk, T.D.K. Yayı la D2 8, jsta bul .

. Kz. or j A. Dılaçar, Djl, Djl r, Dılcılj, T.D.K. Yayı ları, sayı2 ,
A a 6 , - -6

. Kz. or j , Saa t Ça atay, Türk L ç l rj Or kl rj II Yaşaya A ız v
ç A U a - o rafya akult sj Yayı la 2 , A kara

2 . Bu s rj gırjş bolı u şayı Ça atay Yakutları v Çuvaşları jlj artık
l ç y c k ka ark lj koku v azı sj jş jş ol u u a ,
c u rk jlj grubu olarak y r al ıştır kt v Çuvaşça jl Yakutça ı
l ç sayıla ayaca ı ı kabul t kt jr. A cak, ay ı u l , bu jk jlj bjr
gruba gır j j a la ı a çıkıyor kj bu gon ş katıl ak ola aksız ır. Çuvaşça jl
a ut ça ay jr. Çu ku , bjrj cjsj bjr r, l jlj ol u u v A a Bulgarcaya
gıttı j al j , jk cjsj bjr z, ş jlj jr v A a Türkç y gj r.

. Kz. or j , R şj Ra tı Arat, Türk Şv l rj j Tas jfı , Türk jyat
c uası, İst. , s. - lı , Türk Dı yası
Elkjtabı, Türk Kü ltu n Araştır a E stjtu su Yayl la l , s rj I sayı A , A kara
6 , 7

6 a j o c tt A ou , j o , j u t c , w o , 2 7-
2

. Pa turkjz Ü lkü su v Djl Arlj k j jası , Türk Djlj, sayı , T uz
77, -

u_s to Kutu o a
u_s i t a a y i
y c n a c a i r a

wwwu_s i_su
wwwu_s i_su z
wwwu_s i_so
i